

Серія «Фокус і ракурс»

**ФЕРМЕРСЬКІ ГОСПОДАРСТВА
як учасники цивільних
та земельних правовідносин:
за матеріалами судової практики**

Монографія

За редакцією професора
І. В. Спасибо-Фатєєвої

Харків
«ЕКУС»
2022

УДК 347.191.11:347.721

Ф 43

Цивілістична
Платформа

ECUS

НАЦІОНАЛЬНА АСОЦІАЦІЯ
АДВОКАТІВ УКРАЇНИ

*Рекомендовано до друку Правлінням ГО «Цивілістична платформа»
(протокол №5 від 20.08.2022 р.)*

За сприяння та підтримки Національної асоціації адвокатів України

Рецензенти:

Носік В. В., доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри земельного та аграрного права Київського національного університету імені Тараса Шевченка;

Смітюх А. В., доктор юридичних наук, професор, проректор з науково-педагогічної роботи та міжнародного співробітництва Одеського національного університету імені І. І. Мечникова

Авторський колектив:

І. В. Спасибо-Фатєєва – § 1 глави 1, § 1, 2 глави 3; О. А. Поліводський – § 2 глави 1; Г. С. Корнієнко – § 3 глави 1; А. В. Зеліско – § 4 глави 1; В. М. Єрмоленко – § 5 глави 1; М. В. Шульга – § 1 глави 2 (у співавт. з П. Ф. Кулиничем); П. Ф. Кулинич – § 1 глави 2 (у співавт. з М. В. Шульгою); Я. О. Білоголовий – § 2, 3 глави 2; О. О. Банасько – § 3 глави 3; О. В. Гафурова – § 1 глави 4; М. А. Дейнега – § 2 глави 4; С. І. Марченко – § 1 глави 5; В. Ю. Уркевич – § 2 глави 5

Фермерські господарства як учасники цивільних та земельних Ф 43 правовідносин: за матеріалами судової практики : монографія / за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. – Харків : ЕКУС, 2022. – 288 с.

ISBN 978-617-7934-23-2

У монографії всебічно проаналізоване правове становище і майновий стан фермерського господарства. В ній розглядаються зловоденні питання прав членів фермерського господарства, можливість та порядок зміни складу його членів, обороту часток у складеному капіталі та ін. Автори, спираючись на практику Верховного Суду та доктрину, намагалися розкрити проблематику набуття та здійснення фермерським господарством та його членами своїх прав і шляхи вирішення існуючих на практиці проблем.

Серед авторів – знані науковці України, судді Верховного Суду, адвокати.

Монографія розрахована на широке коло читачів і передусім орієнтована на практикуючих юристів.

УДК347.191.11:347.721

© Спасибо-Фатєєва І. В.,
Банасько О. О. та ін., 2022
© Вид-во «ЕКУС», 2022

ISBN 978-617-7934-23-2

Зміст

Передмова.....	5
----------------	---

Глава 1

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ

§ 1. Поняття фермерського господарства.....	7
§ 2. Фермерське господарство: організаційно-правова форма чи вид діяльності?	29
§ 3. Види фермерських господарств	39
§ 4. Фермерські господарства та сільськогосподарські кооперативи.....	69
§ 5. Правовий режим майна фермерського господарства.....	83

Глава 2

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ЗЕМЕЛЬ ДЛЯ ВЕДЕННЯ ФЕРМЕРСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В УКРАЇНІ

§ 1. Загальна характеристика правового режиму земель для ведення фермерського господарства та проблеми його ревізії.....	110
§ 2. Придбання земельних ділянок для ведення фермерського господарства.....	136
§ 3. Спадкування земельних ділянок, наданих для ведення фермерського господарства	138

Глава 3

ПРАВА ЧЛЕНІВ ФЕРМЕРСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

§ 1. Корпоративні права членів фермерського господарства	148
§ 2. Спадкування прав членів фермерського господарства	164
§ 3. Звернення стягнення на частку в складеному капіталі фермерського господарства в процесі банкрутства	175

Глава 4

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ

§ 1. Правове регулювання діяльності фермерських господарств у сфері сільського туризму	189
---	-----

§ 2. Особливості використання фермерськими господарствами природних ресурсів в умовах зміни клімату	209
---	-----

Глава 5

ДЕРЖАВА І ФЕРМЕРСЬКІ ГОСПОДАРСТВА

§ 1. Державна підтримка фермерських господарств	233
§ 2. Юрисдикційність спорів за участю фермерських господарств	262

Відомості про авторів	285
------------------------------------	------------

Три легкі способи розоритися: один – скачки,
другий – жінки, третій – сільське господарство
*Ерл Армхерст (1773–1857),
британський дипломат*

З початку 90-х рр. минулого століття поступово відходили в минуле радгоспи та колгоспи, які на той час стали вже вважатися непотрібними для нової української економіки як витвори радянського буття. На заміну їм почали створюватися колективні сільськогосподарські підприємства, сільськогосподарські кооперативи та селянські (фермерські), а потім – фермерські господарства. І якщо діяльність колгоспів регулювалася і вивчалася цілою галуззю – колгоспним правом, то проблематика діяльності останніх наtepер достатньо розпорошена і до її аналізу вдаються і цивілісти, і господарники, і представники науки земельного і аграрного права. Між тим питань не стало менше, а навпаки – вони нагромаджуються як сніговий ком. Про це свідчить судова практика.

Намагання обговорити проблемні питання були зроблені ГО «Цивілістична платформа» і Комітетом аграрного, земельного та довкілевого права Національної асоціації адвокатів України на конференції, яку було організовано в цьому році (див. https://us02web.zoom.us/rec/play/JqBRy_zYeOsPG74tmOUdUC3fQHw_HZX_sc3VuIzZQSslllGWzYgsGSPYdwfhDN6SqBIO8axLlgWDbtOJ.RV8C4ki_wny8HE5k?continueMode=true&_x_zm_rtaid=53Qy0ukWTnyqn0H-29MIiw.1660372224863.7d54e0ebf7511f93d1c730a7e96fb4e3&_x_zm_rhtaid=319. Код доступу N2W8&v@E). В обговоренні взяли участь науковці, адвокати, судді Верховного Суду. В процесі обговорення виявилось чимало додаткових питань діяльності фермерських господарств, що потребували окремого осмислення. Тому виникла ідея написання цієї монографії із залученням авторів, які знаються на проблематиці фермерства, що охоплює різні напрями – від розуміння фермерства, правового статусу фермерського господарства, правового режиму їх майна до їх державної підтримки.

Автори дослідили, яким чином можна ув'язати корпоративні засади регулювання відносин об'єднання осіб для здійснення підприємницької діяльності та управління фермерським господарством, передбачені корпоративним законодавством, з регуляторами, що містяться в Законі України «Про фермерське господарство». Практика доводить, що зловідомими є питання заміни складу членів фермерського господарства, що може відбуватися з різних підстав, у тому числі внаслідок смерті. Затребуваним є визначення шляхів обороту майнових прав, що їх мають члени фермерського господарства, із визначенням належного оборотоздатного об'єкта. Також важливим є визначення належного підходу до вирішення спорів між подружжям на майно, використовуване у фермерській діяльності.

Отже, коло питань широке, проблеми гострі, а правників, які беруться запропонувати моделі їх вирішення, обмаль.

У монографії взяли участь ті, хто якраз вболіває за те, аби надати відповіді на питання практики і навести переконливу аргументацію.

Тож пропонуємо нашим читачам цю книгу, яка, ми певні в цьому, буде корисною для практичних працівників; для науковців стане новим поштовхом для дослідження проблем у сфері фермерського господарства, а для законодавця – для оновлення регулювання фермерських господарств.

Проф. І. Спасибо-Фатєєва